

producerende landbouw. Dat onze boeren een reactie organiseerden en zelfs een delegatie naar Parijs zonden is, menen we toch, minder bekend. Of deze oppositie beperkt bleef tot onze streek weten we niet, maar wat we nu wel kunnen zeggen is dat de aanhechting bij Frankrijk niet door alle boeren als een ongeluk werd beschouwd, althans niet in het Roeselaarse.

L. VAN ACKER

TOPONYMICA UIT DE KUSTSTREEK

(Vervolg van blz. 49)

60871

KOOLKERKE. Uit *Colekerke* (zie Deflou). De traditionele verklaring van deze dorpsnaam maakt het zich gemakkelijk : kerk van Kole, Cole. Dit zou dan Nikolaas of liever nog Kolo (Kolbrecht, Kolfried, Kolman, Kolwin, e. a.) zijn. Carnoy aanvaardt deze uitleg en wijst op de analogie met Koolskamp, dat zonder enige twijfel op deze persoonsnaam teruggaat. Toch stoot deze verklaring op een in 't oog springende moeilijkheid : gaat het eerste lid van onze talrijke kerke- en kappellenamen op een persoonsnaam terug, dan staat het zonder uitzondering in de genitief : Ramskapelle, Wilskerke, Klemskerke, Snaaskerke, Adinkerke, Avekapelle = Avenkapelle, Bovekerke = Bovenkerke (van Bobo), enz. (1) Zeer waarschijnlijk zijn deze persoonsnamen niet die van de patroonheiligen maar van de stichters, bouwers, e. d. Voor *Kolekerke* is dit niet het geval : nooit zijn de oude vormen *Coleskerke* of *Colenkerke*. Dit is de reden waarom wij bovenstaande verklaring niet aanvaarden. Er moet voor het kool-element een andere oorsprong gezocht worden. Mansion (2) denkt aan kool = bekende groente (chou) ; dan zou Koolkerke een kerk in de moestuinen zijn... Is er dan niets beters te vinden vooraleer dit te aanvaarden ?

Men kan denken aan het woord *Kol* (Mnl. *Kolle*) : voorhoofd, bles. Verwant met Nederduits *Kolle* (plantenkop), Oud-

---

1) Ongetwijfeld ook *Zuikenkerke* (Suwenkerke). Ondanks alles wat men over deze dorpsnaam geschreven heeft, blijft er maar één verklaring aanvaardbaar : *Kerk van Suwe*. Een afleiding van Mnl. *souw* (gracht) kan in ons dialect nooit *Zuikenkerke* (volksmond *zoengkerke* uit *zuungkerke*) geworden zijn.

2) J. Mansion. Bestanddelen VI, Plaatsn., 1935. blz. 87.

noors *kollr* (kop, schedel, top, bergkop) waaruit Zweeds en Deens *kolle*, Oudslavisch *glava* en Russisch *golova* (hoofd), Lit. *galva* (hoofd). De oorspronkelijke betekenis is dus wel hoofd, vandaar kopvormige hoogte, bergkop, en ten slotte eenvoudig hoogte.

Wat kunnen wij daarmee aanvangen voor onze dorpsnaam? Dit Kolle moest leiden tot Kollekerke! Doch kan *kole* geen lange nevenvorm van *kolle* zijn? Vergelijken wij kalle en kale, lappe en lape (Lapscheure), holle en hole. Dan zou de betekenis van Koolkerke heel duidelijk zijn (kerk op de hoogte) vermits de oude kern en kerk van dit dorp inderdaad hoger liggen dan de omgeving. Hebben wij daarmee de verklaring van dit lastig toponiem gevonden? Het zou voorbarig zijn dit te beweren. Het probleem is in elk geval scherp gesteld.

WESTKAPELLE. Overbodig er nog eens op te wijzen dat deze naamvorm ontstaan is uit *Waaskapelle* (waas = slijkland). Meestal luidt de verklaring: Kapel in de slijklanden (Carnoy 1949: Chapelle dans les fanges). Wij hebben er nochtans in 1939 reeds op gewezen dat het *Kapelle ten Waze* moet zijn. (1)

De bekende tekst immers uit het saarter van Balderik (1110) spreekt niet van een « capella in was », doch van een « capella de was » d.w.z. een kapel opgericht op de plek genaamd Waas, Waze, ten Waze, de kapel van de bewoonde plek Waze. Waze is hier geen gemeen zelfstandig naamwoord maar een toponiem. De nederzetting ten Waze bestond dus vóór het oprichten van de kapel, hetgeen begrijpelijk is. Zou dit niet voor de meeste andere dergelijke kerke- en kapellenamen het geval zijn? Meetkerke, Moerkerke, e. a. ? *Meetkerke* dus: kerk van de plaats genaamd *Meet* (maailand) en niet: kerk in de maailanden. *Moerkerke*: kerk van de plaats genaamd *Moere* en niet: kerk in de moeren. *Koolkerke* (zie hierboven): kerk van de plaats van oudsher genaamd *Kole*, *ten Kole* (= Kolle, hoogte?) en niet gewoonweg: kerk op een hoogte.

UITKERKE (van Utkerke). Is de gewone verklaring « afgelegen kerk » juist? Carnoy (1949): « Eglise située à distance d'un lieu habité plus important ou, peut-être, de la côte. » Wij zelf schreven hier (1931): « kerke die noordwaarts op lagen grond staat, kerk ten uitkante, nederkerke. » (2) Laten wij liever aan *ut*, *uit* zijn eigenlijke oorspronkelijke betekenis *buiten* geven. Dan is Utkerke zeer eenvoudig *buitenkerke*

---

1) J. De Langhe. De oorsprong der Vl. Kustvlakte, 1939, blz. 121.

2) Biek. 37, 1931, 13.

en wel buitendijkse kerke, d. w. z. kerk buiten de oude Blankenbergse dijk, in het polderke gewonnen buiten deze dijk. Dit polderke ligt ingesloten tussen de oude Blankenbergse dijk, de Evendijk, de Dulle-Meulenweg en de Brede dijk. (1) Uitkerke bestaat zeker van in de 11^e eeuw, zodat deze dijken nog ouder moeten zijn.

NECKERSVLIET, een ader op het grondgebied van Oostkerke, ten Noorden van de kerk, tussen de Rontsaertader en het Oude Zwin in 't gebied van het 32^e en 33^e begin van Groot-Reigaarsvliet. Wij denken niet dat deze naam iets met neckers of waterduivels te maken heeft, maar wel eenvoudig van de familienaam *de Neckere* komt.

ZANDSCHEERE (DE). Dit is de oude, oorspronkelijke en juiste schrijfwijze voor de naam van een Lisseweegse hofstede, (2) thans verkeerdelijk *Zandsheere* en zelfs *Zandheere* geschreven. De naam van een weg in de buurt is niet *Zandsheerweg* maar wel *Zandscheereweg*. Het verschil is groot en belangrijk. Het is een zeer interessant toponiem, dat we reeds in 't begin van de 15^e E. vermeld vinden (3) : *zantsceere* (1429 Bonis Thosan). In de 16^e E. is het *zandscheere*. De hoevenaam is ontleend aan een streeknaam : « in een jeghenood die men heet zantsceere » (1429, id.) De Zandscheerehoeve ligt in het 35^e begin van Eiensluis dat noordwaarts paalt aan de Evendijk. De naam betekent « zandige scheer » en herinnert dus aan de tijd van vóór het opwerpen van de Evendijk. Een scheer immers is een zandige oever, een zandbank, een zandplaat.

De *Zandscheereweg* liep van Zwankendamme naar de Evendijk, maar is nu onderbroken door het zeekanaal van Brugge.

KEMELADER. Een ader tussen Lissewege en Heist. De oudste vermelding dateert van 1645 : *de Kemele* (« le pescherie de Coppelsluyse nommè le Kemele » 1645. (4) Vanwaar die naam ? Om het bochtig verloop van de ader ? Op de kaart gezien is het als een tweebultige kemelrug ? Doch dit is meer dan waarschijnlijk volksetymologie.

COPPETSHEULE en COPPETSUIZE (Heist). In het citaat onder Kemelader lezen we *Coppelsluyse* : verkeerde schrijfwijze voor *Coppetsluyse*.

Coppetsheule was de stenen heule op het einde van de

---

1) Biek. 54, 1953, 226.

2) Thans Zeebrugge.

3) « Bonis Thosan » verwijst naar het Inventarium 1429 ; zie blz. 48.

4) Rentboek Ter Doest, 1645, Rijksarchief Brugge.

Oost Eede, onder de Evendijk. En *Coppetssluize* ? Beide namen ontleend aan de familienaam *Coppet*.

SANDESHOVED. Zoals bekend is dit de oude naam van Nieuwpoort. De stad werd gebouwd op het grondgebied van *Sandeshoved*. Dit toponiem schijnt geen moeilijkheden op te leveren en wordt verklaard als « zandheuvel ». (1) Carnoy schrijft : « Le plus ancien nom de *Nieuport* était *Sandeshoved*, c'est-à-dire « colline de sable » (moy. nl. *hoved* tête > butte) ». Laten wij opmerken dat men nooit *Sandhoved* maar altijd zonder uitzondering *Sandeshoved* geschreven heeft en dat het niet zo vanzelfsprekend is dat dit « zandhoofd, zandheuvel » betekend ! Hoe die genitief van Sands-verklaren ? Rechttuit gezegd, wij betrouwen die traditionele etymologie niet en zijn geneigd om er een *hoved* havenhoofd, aanlegplaats, in zee vooruitspringende landtong (of iets dergelijks) van een persoon *Sande* in te zien. De persoonsnamen Sando, Sandold, Sanda hebben bestaan. (2) Aan de anthroponymisten om deze suggestie verder te onderzoeken — dit is niet ons terrein !

J. DE LANGHE

ZIEKTE EN DOOD VAN LAUWEREINS WITTYNCK

burssier ofte penninghouder

van het Sint-Janshospitaal binnen Brugge, anno 1537

Broeder Joos Hugheman, meester van het Sint-Janshospitaal, ook gezeid 't Godshuus binnen Brugge, stond in het jaar 1537 voor heel wat moeilijkheden. Te dien tijde immers zat broeder Lauwereins Wittynck, burssier of penninghouder van dezelfde instelling, geplaagd met een ernstige beenkwaal, die maar niet wilde genezen. De Brugse dokters verspeelden er hun laatste Latijn aan maar vonden geen uitkomst.

Dat een burssier van het Sint-Janshospitaal geen « kleine kat » was, leerden we al van de bekende Jan Floreins die vijftig jaar vroeger door Hans Memlinc

---

1) A. Carnoy. *Origine des Noms des Communes de Belgique*, 1949, II, 498.

2) B. von Selchow. *Das Namenbuch*, Leipzig, 1934.

als boursier en schenker op de altaarstukken van het hospitaal werd geconterfeit. Bij rade van diverse medecijs en ook met het consent van Jacob van Halewyn, heer van Maldegem, en jonkheer Joseph de Baenst, heer van Melisant, beiden voogden van het hospitaal, met daarenboven onvoorwaardelijke toelating en goedkeuring van de meester en van mevrouwe en van al de broeders en zusters van het godshuis in 't gemene, werd dan ook besloten de hulp in te roepen van een bekend meester, te Oudenaarde woonachtig.

Op 22 Augustus zond men broeder Michiel van der Plancke naar Kortrijk om er aanbeveling en bescherming in te roepen van Jacob van Tielt, vicaris van Doornik. Vandaar reisde de broeder door naar Oudenaarde, om er « meester Anthonis den surgijn van der stede van Oudenaerde » te spreken, hem de aanbeveling van de vicaris voor te leggen en hem uiteindelyk ook te overtuigen van de noodzakelykheid van een bezoek aan de zieke te Brugge, in de hoop hem van zijn kwaal te kunnen genezen. Waarschijnlijk door de kapitaalkracht van de klant het sterkst overtuigd, laat de surgijn zich overhalen om mede te reizen naar Brugge.

Wie was deze « meester Anthonis » wiens faam zulk een erkenning vond in de medische wereld van Brugge in 1537 ? Hij behoorde tot een familie van « chirurgijns », de Huwaert's, die van 1512 tot 1567 « ten pensioen deser stede » de chirurgie te Oudenaarde hebben beoefend. De stadsrekeningen vermelden in deze hoedanigheid : « meester Coelaert Huwaert » van 1512 tot 1534 ; meester Anthonis Huwaert, van 1535 tot 1561 ; meester Joos Huwaert van 1563 tot 1567. Meester Anthonis ontving in 1535 een jaarwedde van 18 lb. par. « omme te curerene den rycken om ghelt ende den aermen om Godswille. » Zijn pensioen zag hij verhogen tot 24 lb. par. in 1540, tot 48 lb. par. in 1549. Hieruit blijkt dat zijn diensten door de wetheren van Oudenaarde naar waarde werden geschat. Dat men uit Brugge beroep deed op zijn kunst ten behoeve

van een man als onze burssier, « een rycken om ghelt », wijst eens te meer op een meer dan gewone vermaardheid van de Oudenaardse Meester. (1)

Meester Anthonis, te Brugge gekomen, onderzoekt het been van de burssier, en hij verricht dit werk heel grondig, hij belooft zelfs genezing indien men de zieke naar Oudenaarde wil overbrengen en hem aldaar van « eerlicken logyste » voorzien. Er wordt beraadslaagd en intussen jont men meester Anthonis te Brugge aangenaam tijdverdrijf. Na enkele dagen vertrekt een kleine karavaan, zijnde de surgijn, broeder Pieter van der Lepe en broeder Michiel, om te Oudenaarde uit te zien naar treffelijk logement voor de zieke. Dank zij de tussenkomst van de vicaris, bij wie mevrouwe van het hospitaal heeft aangedrongen, wordt te Oudenaarde onderdak gevonden in het hospitaal van Onze Lieve Vrouw. Daar wordt de zieke broeder dan opgenomen en verzorgd door meester Anthonis, die hiervoor twaalf pond parisis ontvangt over « den inconvenienten beene van den burssier », zoals de ziekte in de hospitaalrekening zal worden genoemd.

Het is treurig, zo ver van huis en moermens alleen ziek te liggen. Dit begrijpen de goede Brugse hospitaalbroeders en -zusters maar al te wel en ze zijn hun burssier zeer genegen. De meester, mevrouw en om beurten de ene of de andere broeder of zuster maken de reis met paard en wagen ; gaan er mannen alleen, dan maken ze de reis met zadelpaarden. Ze trachten de burssier ook van fijne brokjes te voorzien en sturen hem met paard en wagen verschillende malen een goede portie vis.

Op 17 October reizen broeder Olijvier, Mevrouw, zuster Barbele en enkele andere broeders en zusters naar Oudenaarde, waarschijnlijk omdat de zieke het eerder slechter dan beter stelt. Enkele tijd later is het de beurt aan zuster Cornelijs van Bommel en broeder Juliaan van Momingijs, en ook broeders Michiel van der

---

1) Audenaardsche Mengelingen 5, 252 (Oudenaarde 1852).

Plancke en Pieter van der Lepe krijgen hun bezoek-beurt. Ze stappen te Oudenaarde af in de afspanning « In den Leeuw ».

Op 17 October zendt men zelfs uit Blankenberge een toelast Rijnse wijn om de zieke wat krachten bij te brengen. 't Mag echter al niet baten, de Heer heeft er op een ander manier in voorzien. Bijgestaan door de surgijn en de pastoor, die beiden voor die hulp gereedlijk door die van Brugge worden betaald, en in de aanwezigheid nog van zijn neefje Hanskin, filius Corneel Wittynck, en van de lekezuster Lycwyncken, die beiden ook in het testament zullen worden bedacht, komt de arme burssier op 22 October te overlijden.

Te Brugge valt de beslissing. Met eigen paarden en wagen wordt het dode lichaam te Oudenaarde afgehaald en, door geestelijken vergezeld, naar Brugge overgebracht om in eigen kerk begraven te worden.

De uitvaartplechtigheden zijn een burssier van het Sint-Janshospitaal binnen Brugge waardig. Er worden onkosten genoteerd voor de begrafenis en de uitvaart, voor de XXX missen, voor de gildemissen van Sint Cornelius en Sint Gheleyn, voor de pastoor, subdiaken en koster, voor het was, en ook voor de vrienden en de familie van het godshuis, terwijl aan alle zieken van het hospitaal een pinte Rijnse wijn en een wittebrood wordt gegeven. (1)

Na de plechtigheid van de uitvaart reizen de meester en Mevrouw naar Oudenaarde, met twee knapen en twee wagens met paarden bespannen, om er hun goed en eigendom af te halen in het plaatselijk hospitaal. Van het verblijf aldaar maakt men gebruik om er een zielemis te doen celebreren met diaken, subdiaken en koster, en aan het gemeen convent van het hospitaal

---

1) Zijn zerksteen in de kerk van het St. Janshospitaal draagt : « Sepulture van Broeder Lauwereins Wittinc fs Pieters, burssier — starf den xxijen in october 1537. » De zerk is gemeenschappelijk met zijn voorganger Br. Jan de Mersseman en zijn opvolger Br. Joost Hugheman, alsook met de in 1508 overleden Br. De Cuen. Zie J. Weale in Gilde de St. Thomas et de St. Luc 35, 1904, 179.

wordt een maaltijd geschonken waarbij een tractaat van wijn wordt gevoegd. Voor de afreis krijgen ook de dienstboden aldaar enig drinkgeld,

In het testament van de burssier worden bedacht : Mevrouw, de zusters en de broeders, de pastoor, de meester van testamente, de lekezusters ; en allen krijgen van de voogden van het hospitaal de toelating om hun erfdeel te aanvaarden.

Bij de afrekening van die ziekte en dood verneemt men dat de Oudenaardsche kuur van broeder burssier eventjes de som van 540 pond, 13 schellingen en 6 groten parisis heeft gekost. Voor die tijd in ieder geval een geweldig bedrag.

Men leert uit die geschiedenis, hoe reeds in de 16^e eeuw zieken naar de vreemde worden overgebracht om ze door een zogenaamde specialist te laten behandelen ; hoe ook een dode wordt overgebracht naar de plaats van herkomst ; op welke manier een uitvaart plaatsvond van een voornaam medelid van het Sint-Janshospitaal te Brugge. Men spaarde werkelijk geen kosten, en het reizen in die tijd zal voor de broeders en de zusters, naast christelijke naastenliefde van ziekenbezoek, heel zeker een aangename ontspanning zijn geweest te midden van de vele beslommeringen in hun hospitaal.

H. STALPAERT

JASPAR, MELCHIOR EN BALTHAZAR DE CONINCK

Drieling gedoopt te Desselgem

1784

Naast de twee drielingen die in Oost-Vlaanderen als « Drie Koningen » gedoopt werden (Biek. 1953, 279-80) kan West-Vlaanderen met een derde geval voor de dag komen. De eer komt toe aan de Leiestreek. In het parochiaal register van Desselgem (nr. 3 ; Staatsarchief Brugge) heeft de onderpastoor F. M. L. Paret op 27 Maart 1784 de volgende drieling ingeschreven.

De ouders, gehuisvest te Desselgem, waren : Judocus De Coninck uit St. Baafs-Vijve en Maria Isabella Matton uit Desselgem. Hun drie zoontjes kregen elk een dubbele doopnaam :

de naam van de peter gevolgd door de naam van een der Drie Koningen. De namen waren :

1. Guilielmus JASPAR. — Peter : Gillis van Nieuwkercke ; meter : Marie Joanna Matton.

2. Gabriel MELCHIOR. — Peter : Gabriel Matton ; meter : Marie Joanna Theresia Vervacke.

3. Joannes BALTHAZAR. — Peter : Joannes Baptiste De Coninck ; meter : Marie Catharina Dooghe.

De naam « Guilielmus » van het eerste zoontje werd door de onderpastoor blijkbaar beschouwd als de « complete » Latijnse vorm van « Gillis ».

De aanleiding tot de naamgeving was hier niet de Driekoningendag als geboortedag, zoals voor de twee Oostvlaamse drielingen het geval was, doch de familienaam *De Coninck*. En in de omgang zal niet de « petersnaam » doch wel de « koningsnaam » hebben geteld.

De gebeurtenis heeft weerklink gehad in de streek en niemand minder dan de bekende dichter P. J. de Borchgrave van Wakken zond daarover de volgende brief aan de redactie van de Vlaemschen Indicateur (XI, 1784 ; Byvoegsel n° 18) van Gent.

Brief van P. J. de Borchgrave

Mynheer,

Den 27 Maerte is op de Prochie van Desselgem, Heerlykhede van St. Pieters te Gend, gelegen ontrent 2 ueren van Kortryk, gelukkig verlost de Huysvrouw van Sr. Judocus de Koning van dry jonge Koningen, welke, in de Kerke onder het geluyd der Klokken en ander Vreugde-teekenen dier Prochiaenen, gedoopt zyn, en den Naem ontfangen hebben als die der wyze en gekroonde Oosterlingen : Jaspas, Melchior en Balthazar...

De twee Zusters der genoemde Huysvrouw zijn over eenigen tyd gelegen elk van twee kinderen.

Ik geloove dat de *Vruchtbaerheyd der Natuer* van dit jaer, die van het voorleden jaer nog verre zal te boven gaen, of ten minsten evenaeren, want zoo ik alle de Tweelingen, die 'er dagelyks twee ueren omstreeks ons Dorp verwekt worden, moest oprekenen, ik zoude uwen Indicateur met een aenzienlyk tal kunnen vervullen...

P. J. de Borchgrave.

Wacken, den 25 April 1784.

Een nota van de Vlaemschen Indicateur voegt erbij dat de kinderen bovendien « de naemen der drie Aerdsvaderen

Abraham, Isaac en Jacob » zouden ontvangen hebben. Het doopregister zwijgt daarover.

De opmerking van de schrijver betreffende de talrijke geboorten in zijn streek verdient wel de aandacht. Men weet dat de periode 1780-1815 een hoogtepunt geweest is van de natuurlijke aangroei der bevolking in de Vlaamse gewesten. Nooit meer werd sindsdien het geboortecijfer van deze 25 jaren bereikt. Uit de brief van de 33-jarige dichter van Wakken blijkt dat tijdgenoten zelf getroffen waren door de buitengewone kinderweelde van deze « Oostenrijkse » jaren.

A. V.

SPREUKEN EN ZEGSWIJZEN

UIT DE OMSTREKEN VAN BRUGGE

(*Vervolg van 1953, blz. 201*)

1. DE KOST : ETEN EN DRINKEN

A. ETEN.

59. Iedereen moet werken voor « de bete brood ». Als ze thuiskomen van 't werk, zegt moeder : « de broodwinners zijn daar ! » of ook « de kostwinners ».

60. Als ze 's zaterdags hun weekloon binnenbrengen : « Ze zijn daar met de smoutstuiten ».

61. Een karig loon of een arme stiel is maar « een mager broodje » of erger : 't is maar een « drogenbroodje ». Doch hoe gering het ook zij, « 't is ook een broodje ».

62. Iets dat men volstrekt nodig, « broodnodig » heeft : « Hij heeft het zo nodig als brood in de spinde ».

63. Een zeer menslievende vrouw : « Ze zou 't brood uit heur spinde geven ». Een moeder voor de kinders « zou 't brood uit heur mond sparen ».

64. Om te zeggen : Ziet dat ge niet moest (verkwist) binst dat ik weg ben : « Kinders, spaart de beuter en 'n eet geen brood ».

65. Ze kan op heur twee oren slapen, haar toekomst is verzekerd : « Heur broodje is gebakken ». Men hoort die spreuk in het bekende rijmpje :

Wat geeft zulks aan 't landbestier,

't Graan is goedkoop of dier :

Hun broodjes zijn gebakken.

66. Om in de gunst van « den broodgever » te blijven :

« Wiens brood men eet — diens woord men spreekt ».

67. Wie het meest boft, heeft het minst in de spinde :

Geeft den boffer een brood,
de klager 'n heeft geen nood.

68. En zo is de gang van 't leven : « Den enen zijn dood is den anderen zijn brood ».

69. De eerste huwelijksweken is het nog al « lievetje lek mijn lippe » m. a. w. : « Ze zijn nog in de wittebroodsweken ».

70. Die mensen hebben het wel gehad en moeten nu verminderen : « z' hebben hun wittebrood voren g'eten ».

71. Wie eerst een ander leed aandeed en nu zelf in de miserie zit, op zulke zegt men : « Hun geleende broodjes komen thuis ».

72. Iemand zijn zaligheid — of ook zottigheid — zeggen : « 'k Heb hem daar op zijn brood gegeven ».

73. Als moeder een vers brood begint, slaat ze eerst een kruisje met de top van 't mes op de platte kant en zegt : « Heer, zegen het brood en al die er van eten ». Nog anders : « God zegene 't brood, en 't mes en al de rest ! »

74. Een dikke snee is een boterham « voor één hand » ; een fijn sneetje, een boterham « voor twee handen » (vasthouden voor 't breken) ; een roggestuite is « een eeken snee ». In de zuiderse zandstreek, waar men roggebrood eet : « 't Snijdt lijk lever ».

75. Op de kermis bakte men koekebroden « groot lijk een wagewiel ». En wie goedhartig van aard is « heeft een herte lijk een koekebrood ».

76. Was de bakte gelukt, 't was « brood lijk watte » ; van een ingeslegen bakte : « 't ls brood uit de Steenstrate » ; half gebakken : « 't Balt in je mond ».

77. Zijt ge te leeg (lui) om op te staan : « Ge zit daar gelijk gebakken ». Men bakte toen nog met zuurdesem ; tegen iemand die zich voorbarig om iets ongerust toont : « Ge zit daar gelijk gebakken, en ge zijt nog niet verdesemd ».

78. Iemand die de zaak goed kent en de knepe weg heeft : « Hij is erin doorkneed ».

79. Valt de zaak tegen, 't is « een mislukte bakte, een kwakelbakte ». (Ook een kwakelbrouwte).

80. Van een aardig (raar) gedraaisel van een vrouw : « ls mij dat een raar gebaksel ! » Of : « 't ls maar een halfbakkene ». Spottend zegt men : « We gaan ze naar Eeklo doen om te herbakken ». — « Ja maar, zo is 't antwoord, ge moet er twee halve hebben voor een g'hele ».

81. Een voorzienig mens is een beetje op de voorkanse :
« Ge moet maken dat ge een bakke op zolder hebt ».

82. Algemeen gekend : « Kakken gaat vóór 't bakken, al was den oven nog zo heet ».

83. Tegen arme mensen die brood van den armdis trokken, klonk het : « Uwen oven staat achter in de kerke ».

84. Juist gepast en op rijm gezet :

Wijn een jaar oud,
Brood een dag koud,
Een ei een ure geleid
Is van de drie hun beste tijd.

M. C.

MENGELMAREN

JACOB VAN DER VAET VAN KORTRIJK,
Kapelmeester van Keizer Maximiliaan II.
Kortrijk 1530 - Wenen 1567.

Hij was de zoon van meester Egidius, koster der parochiekerk van Heule, en werd in 1543 door de Kapittelheren van Kortrijk aanvaard als een van de vier « chorales » der collegiaalkerk. Deze kleine groep van zingende koorknapen was pas gefondeerd door kanunnik Jacob van Thielt († 1543) ; de beurzen waren voor te behouden aan jongens uit Kortrijk en Wervik (geboorteplaats van de stichter). De kapittelacten vermelden dan ook uitdrukkelijk dat Jacob, zoon van Egidius, wel te Kortrijk (en niet te Heule) geboren was.

De cantoria van het O. L. Vrouwekapittel beleefde toen een glorieertijd : aan het Keizerlijk Hof te Wenen leverde zij beroemde kapelmeesters als Pierre de la Rue, Nicolaas Gombert, Petrus Massenus (Maessins). En zo werd de begaafde Jacob (van der) Vaet in 1553 te Kortrijk afgehaald door de oude zangmeester Massenus en naar Wenen meegenomen. Hij werd er weldra keizerlijk Kapelmeester en componeerde talrijke motetten. Hij was amper 37 jaar toen hij te Wenen overleed (1567), een weduwe en verscheidene minderjarige kinderen nalatend. Als Kapelmeester werd hij opgevolgd door niemand minder dan Philippus de Monte.

Aan zijn leven en werk werd onlangs een belangrijke studie gewijd door MILTON STEINHARDT (*Jacobus Vaet and His Motets*. Michigan State College Press, 1951. In-8, 190 blz. met uitvoerige transscripties).

DE HEILIG-BLOEDRELIKWIE TE BRUGGE.

In een vlot geschreven brochure geeft Kan. A. Vander Heeren eerst een bondig overzicht van de verering en de lotgevallen der vermaarde relikwie gedurende haar achthonderdjarig verblijf te Brugge. Op dat gebied missen we nog immer een grondige studie over de volksverering der Brugse relikwie die slechts zeer laat haar locale grenzen (Brugge en het Brugse Vrije) is ontgroeid.

Bij de onderzoeking van de eerste oorsprong der relikwie, wordt hier een heel nieuwe weg gebaad. Langs een merkwaardige exegetische ontleding van het Evangelieverhaal komt de geleerde Schrijver tot het besluit dat Joannes, in zijn uitvoerig relaas, drie relikwieën op het oog heeft die in zijn laatste levensjaren te Jerusalem bewaard en vereerd werden: een relikwie van kostbaar Bloed door Jozef en Nicodemus bij de graflegging uit Jezus' zijdewonde verzameld, een lijkwade en een rok zonder naad. De Brugse H. Bloedrelikwie, door de patriarch van Jerusalem in 1148 aan onze graaf Diederik geschonken, zou een deel van deze eerste, door Joannes beschreven relikwie zijn.

— Kan. A. Vander Heeren. *Het H. Bloed te Brugge*. St. Andries, Druk. Vercruysse-Vanhove. 48 blz. = 20 fr.

DE SINT-KWINTENSKERK TE OOSTKERKE.

Deze zomer wordt de herbouwde parochiekerk van Oostkerke (Brugge) ingewijd. Aan de oude, in 1944 totaal vernielde, kerk wijdt LUC DE Vliegheer een goed gedocumenteerde en geïllustreerde monographie (in het Bulletin van de Kon. Commissie voor Monumenten en Landschappen IV, 1953, blz. 111-132). De geschiedenis van het kerkgebouw wordt geschetst aan de hand van oorspronkelijke gegevens uit het kerkarchief. De technische en vergelijkende beschrijving geeft het oude kerkgebouw zijn plaats in de vroeggotische kerkenfamilie van onze kustvlakte.

A. V.

EEN OOSTENDSE REDERIJKER : PATER PHILIPS BAUWENS.

Het naamloze en niet onverdienstelijke rijmwerk « Wondere Beroerten... » in 1816 te Oostende uitgegeven (Biekorf 1953, 152) wordt door F. De Potter (Leven en Werken der Zn. Schrijvers, bl. 59 ; Gent 1900) toegeschreven aan een zekere « P. J. Bauwens ». De geest en trant van het werk wijst op een geestelijke, zo meende De Potter ; biographische bijzonderheden had hij echter niet kunnen vinden.

Is deze toeschrijving juist, dan mogen we de dichter vereenzelvigen met Philippus Jacobus Bauwens, geboren te Oostende in 1756 en aldaar overleden 18 Januari 1821.

Philips Bauwens was een van de laatste paters van de Oratorie van Oostende ; hij was onderpastoor op St. Pieters en Pauwels van 1785 tot zijn overlijden. Samen met de Oratorianen J. B. Stevens en J. L. Zeurinck bezorgde hij in 1805-1806 de uitgave (te Brugge bij Franciscus van Eeck) van de Sermoenen van Emmanuel De Camba, superior van de Oostendse Oratorie, pastoor van Oostende en Deken van het district Oudenburg. — Volgens het Necrologium van het bisdom Gent en Rond den Heerd 5, 1870, 205.

Weet er iemand nadere bijzonderheden over deze schrijver ?

K. R.

VASTENKERMISSEN TE BRUGGE.

« 't Zand is goed, de Potterie het doen niet weerd, Park en Begijnhof gevallen op drie-vierde. » Zo was verleden jaar (1953) het oordeel van de foorkramers. Er is alleszins voortverschuiving in die oude vastenkermissen, dat ware het nagaan waard.

P. G.

VRAGEN.

HOED DER VRYHEID. — De « Vryheidshoed » behoort tot de Patriottentijd. Is hij eerst in het omwentelingsjaar 1789 alhier opgekomen of was hij reeds vroeger als zinnebeeld bekend ? Men vindt hem op trommels en vaandels uit 1790. Komt hij ook op prenten voor ?

P. L.

INFLUENZA. — Dit (Italiaans) woord was zeer in de mode bij ons omstreeks 1890-1900 ; tegenwoordig hoort men het zelden nog. De (Spaanse) « griep » van 1918 heeft het zeer snel verdrongen. Wanneer was het woord « influenza » alhier in omloop gekomen ?

M. S.

LUKAS' SCHILDPADDE. — Hij ging naar Avelgem lijk Lukas' schildpadde. Een spreuk van de Scheldekant. Wie kent daar de betekenis van ?

J. H.

Opstel en Beheer :

A. VIAENE, Annunciatenstraat, 76, Brugge.

Postrekening : 2335.37

Abonnementsprijs : 100 fr.

Druk. A. Van Poelvoorde, Beenhouwersstraat, 35, Brugge